

Jak na zacházení s nebezpečnými chemickými látkami

Verze od r. 2012

Pověřená osoba MU pro oblast chemických látek

Prof. RNDr. Jiří Příhoda, CSc.

Ústav chemie PŘF MU, Kotlářská 2, 611 37 Brno,
tel. 549496690, email: prihoda@chemi.muni.cz

Pracovna: UKB, pavilon A12, místnost 325

Pro lékařskou fakultu MU

Doc. RNDr. Jiří Dostál CSc., Biochemický ústav LF MU, UKB

Pro pedagogickou fakultu MU

Mgr. Jiří Šibor, Ph.D., Katedra chemie

<http://rect.muni.cz/nso/>

Oddíl: Chemické látky

ZACHÁZENÍ S NEBEZPEČNÝMI CHEMICKÝMI LÁTKAMI

Tak nyní trochu legislativy...

PRINCIPY BEZPEČNÉ PRÁCE S CHEMICKÝMI LÁTKAMI

Zákon č. 356/2003 Sb. o chemických látkách a chemických přípravcích (**tzv. chemický zákon**)
*včetně doprovodných vyhlášek –
lze nalézt na uvedeném webu CEBE*

**V r. 2011 novelizace chemického zákona,
platí od 1.1. 2012**

Zákon č. 350/2011 Sb. o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů

Cíle zákona

- ❑ Plná kompatibilita české legislativy v oblasti chemických látek a směsí s právními předpisy EU

- ❑ Adaptace na přímo použitelné předpisy EU:
 - nařízení (ES) č. 1907/2006 (nařízení REACH), v platném znění
 - nařízení (ES) č. 1272/2008 (nařízení CLP), v platném znění
 - nařízení (ES) č. 689/2008 o vývozu a dovozu nebezpečných chemických látek, v platném znění

– nařízení (ES) č. 850/2004 o perzistentních organických znečišťujících látkách, v platném znění

– nařízení (ES) č. 1102/2008 o zákazu vývozu kovové rtuti a některých sloučenin a směsí rtuti a o bezpečném skladování kovové rtuti

nařízení (ES) č. 440/2008, který se stanoví zkušební metody podle nařízení REACH, v platném znění

– nařízení (ES) č. 340/2008 o poplatcích a platbách Evropské agentury pro chemické látky podle nařízení REACH

– nařízení (EU) č. 440/2010 o poplatcích placených Evropské agentury pro chemické látky podle nařízení CLP

Nařízení CLP (1272/2008)

CLP neboli nařízení CLP je nové evropské nařízení (nařízení EP a Rady č. 1272/2008) o klasifikaci, označování a balení chemických látek a směsí (z angl. **C**lassification, **L**abelling and **P**ackaging).

Tento právní předpis zavádí v celé EU nový systém klasifikace a označování chemických látek, který vychází z globálně harmonizovaného systému Organizace spojených národů (UN GHS).

Implementace dalších právních předpisů EU:

- směrnice Rady 67/548/EHS; klasifikace, balení a označování nebezpečných chemických látek
- směrnice EP a Rady 1999/45/ES; klasifikace, balení a označování nebezpečných chemických přípravků
- směrnice EP a Rady 2004/9/ES; inspekce a ověřování správné laboratorní praxe
- směrnice EP a Rady 2004/10/ES; zásady správné laboratorní praxe

**Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví
*včetně doprovodných vyhlášek,
především § 44a, 44b***

**Nové předpisy systému REACH
a další EU předpisy
(postupné zavádění cca do r. 2018)**

Zákon 356/2003 Sb. i 350/2011 stanoví práva a povinnosti právnických a fyzických osob při:

- **klasifikaci a zkoušení nebezpečných vlastností chemických látek a chemických přípravků,**
- **jejich balení a označování**
- **uvádění na trh, dovoz a vývoz**
- **registraci, oznamování,**
- **vymezuje působnost správních orgánů při zajišťování ochrany zdraví a životního prostředí před škodlivými účinky chemických látek a chemických přípravků**

Zacházením s látkou nebo přípravkem se rozumí:

- jejich výroba
- vývoz, distribuce,
- používání, skladování, balení
- označování
- vnitropodniková přeprava

Z toho školy, s ohledem i na další zákonné normy, řeší pouze část z uvedené problematiky, a to zpravidla:

- nákup chemikálií a předmětů
 - skladování
 - vlastní používání chemických látek

**Zákon 356/2003 Sb., resp. 350/2011,
se vztahuje na:**

**Běžně obchodovatelné látky a přípravky, které
nakupují instituce pro svůj provoz, (dnes je jich
evidováno cca 110 tisíc)**

**(pro školy jde o chemikálie pro demonstrační pokusy,
syntézu, analytická stanovení, rozpouštědla apod.)**

Seznamy EINECS a ELINCS

***Zákon 356/2003 Sb., resp. 350/2011, se
nevztahuje na:***

- ✓ *léčiva*
- ✓ *krmiva*
- ✓ *potravin y a tabákové výrobky*
- ✓ *kosmetické prostředky*
- ✓ *radionuklidové zářiče a jaderné materiály*
- ✓ *omamné a psychotropní látky,*
- ✓ *zdravotnické prostředky,*
- ✓ *hnojiva, pomocné půdní látky, pomocné rostlinné přípravky a substráty*
- ✓ *nerostné suroviny,*
- ✓ *veterinární přípravky (vyjma dezinfekčních, deratizačních a dezinfekčních přípravků)*
- ✓ *distribuci a přepravu plynů*
- ✓ *výbušniny (vztahuje se však na látky výbušné)*

Nebezpečné látky a přípravky

stále platné definice a výstražné symboly

- **výbušné**, které mohou exotermně reagovat i bez přístupu kyslíku za rychlého vývinu plynu nebo u nich dochází při definovaných zkušebních podmínkách k detonaci a prudkému shoření, nebo které při zahřátí vybuchují, jsou-li umístěny v částečně uzavřené nádobě
- **oxidující**, které při styku s jinými látkami, zejména hořlavými, vyvolávají vysoce exotermní reakci
- **extrémně hořlavé**, které v kapalném stavu mají bod vzplanutí nižší než 0°C a bod varu nižší než 35°C nebo které v plynném stavu jsou vznětlivé při styku se vzduchem za normální (pokojobvé) teploty a normálního (atmosférického) tlaku a bez přívodu energie

- **vysoce hořlavé**, které:
 - se mohou samovolně zahřívat a poté vznítit při styku se vzduchem za normální (pokojové) teploty a normálního (atmosférického) tlaku a bez přívodu energie
 - se mohou v pevném stavu snadno vznítit po krátkém styku se zápalným zdrojem a po odstranění zápalného zdroje dále hoří nebo doutnají
 - mají v kapalném stavu bod vzplanutí nižší než 21°C a nejsou extrémně hořlavé
 - při styku s vodou nebo s vlhkým vzduchem uvolňují vysoce hořlavé plyny v množství nejméně 1 litr.kg⁻¹. h⁻¹
- **hořlavé**, které mají bod vzplanutí v rozmezí od 21°C do 55 °C

- **vysoce toxické**, které po vdechnutí, požití nebo proniknutí do kůže mohou i ve velmi malém množství způsobit akutní nebo chronické poškození zdraví nebo smrt
- **toxické**, které po vdechnutí, požití nebo proniknutí do kůže mohou i v malém množství způsobit akutní nebo chronické poškození zdraví nebo smrt
- **zdraví škodlivé**, které po vdechnutí nebo proniknutí do kůže mohou způsobit akutní nebo chronické poškození zdraví nebo smrt
- **žiravé**, které při styku s živou tkání mohou způsobit její zničení
- **dráždivé**, které nemají vlastnosti žiravin, ale při přímém dlouhodobém nebo opakovaném styku s kůží nebo sliznicí mohou vyvolat zánět

- **senzibilizující**, které po vdechnutí, požití nebo proniknutí kůží mohou vyvolat přecitlivělost tak, že po další expozici vznikají charakteristické příznaky
- **karcinogenní**, které po vdechnutí, požití nebo proniknutí kůží mohou vyvolat nebo zvýšit četnost výskytu rakoviny
- **mutagenní** kategorie, které po vdechnutí, požití nebo proniknutí kůží mohou vyvolat nebo zvýšit četnost výskytu genetických poškození
- **toxické pro reprodukci**, které po vdechnutí, požití nebo proniknutí kůží mohou vyvolat nebo zvýšit četnost výskytu nedědičných poškození potomků, poškození reprodukčních funkcí nebo schopností reprodukce muže nebo ženy
- **nebezpečné pro životní prostředí**, které po proniknutí do životního prostředí představují nebo mohou představovat okamžité nebo opožděné nebezpečí

Při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a přípravky je každý povinen:

Podle zákona 356/2003

- řídit se: *výstražnými symboly nebezpečnosti, větami označujícími specifickou rizikovost (R-věty) pokyny pro bezpečné nakládání (S-věty)*
- chránit zdraví člověka
- chránit životní prostředí

Výstražné symboly – stále platné do r. 2015

je postup zjišťování nebezpečných vlastností látky nebo přípravku, hodnocení zjištěných vlastností a následné zařazení takové látky nebo přípravku do jednotlivých skupin nebezpečnosti

E

výbušné

O

oxidující

F

vysoce hořlavé

F+

extrémně hořlavé

T

toxické

T+

vysoce toxické

Xi

dráždivé

Xn

zdraví škodlivé
hořlavé
senzibilizující
karcinogenní
mutagenní
toxické pro reprodukci

N

nebezpečné
pro životní prostředí

C

žíravé

Oddíl 2.1
Nestabilní výbušniny
Výbušniny
podtřídy 1.1, 1.2, 1.3, 1.4
Oddíl 2.8
Samovolně reagující látky
a směsi, typy A, B
Oddíl 2.15
Organické peroxidy, typy A, B

Oddíl 2.2
Hořlavé plyny, KN 1
Oddíl 2.3
Hořlavé aerosoly,
KN 1, 2
Oddíl 2.6
Hořlavé kapaliny,
KN 1, 2, 3
Oddíl 2.7
Hořlavé tuhé látky,
KN 1, 2
Oddíl 2.8
Samovolně reagující
látky a směsi, typy
B, C, D, E, F
Oddíl 2.9
Pyroforické
kapaliny, KN 1
Oddíl 2.10
Pyroforické tuhé
látky, KN 1
Oddíl 2.11
Samozahřívající
se látky a směsi,
KN 1, 2
Oddíl 2.12
Látky a směsi,
které při styku
s vodou uvolňují
hořlavé plyny,
KN 1, 2, 3
Oddíl 2.15
Organické peroxidy,
typy B, C, D, E, F

Oddíl 2.4
Oxidující plyny, KN 1
Oddíl 2.13
Oxidující kapaliny,
KN 1, 2, 3
Oddíl 2.14
Oxidující tuhé látky,
KN 1, 2, 3

Oddíl 2.5
Plyny pod tlakem:
stlačené plyny;
zkapalněné plyny;
zchladzené zkapalněné
plyny; rozpuštěné plyny

Oddíl 2.16
Látky a směsi žíravé pro kovy, KN 1
Oddíl 3.2
Poleptání kůže, KN 1A, 1B, 1C
Oddíl 3.3
Vážné poškození očí, KN 1

Oddíl 3.1
Akutní toxicita
(orální, dermální, inhalační),
KN 1, 2, 3

Oddíl 3.1
Akutní toxicita (orální,
dermální, inhalační), KN 4
Oddíl 3.2
Podráždění kůže, KN 2
Oddíl 3.3
Podráždění očí, KN 2
Oddíl 3.4
Senzibilizace kůže, KN 1
Oddíl 3.8
Toxicita pro specifické cílové orgány
– jednorázová expozice, KN 3
Podráždění dýchacích orgánů
Narkotické účinky

Oddíl 3.4
Senzibilizace dýchacích orgánů, KN 1
Oddíl 3.5
Mutagenita v zárodečných buňkách,
KN 1A, 1B, 2
Oddíl 3.6
Karcinogenita, KN 1A, 1B, 2
Oddíl 3.7
Toxicita pro reprodukci, KN 1A, 1B, 2
Oddíl 3.8
Toxicita pro specifické cílové orgány
– jednorázová expozice, KN 1, 2
Oddíl 3.9
Toxicita pro specifické cílové orgány
– opakovaná expozice, KN 1, 2
Oddíl 3.10
Nebezpečí při vdechnutí, KN 1

Oddíl 4.1
Nebezpečí pro vodní
prostředí
– akutní nebezpečí,
kategorie 1
– chronické nebezpečí,
kategorie 1, 2

Nové symboly klasifikující kategorii nebezpečnosti

Budou se objevovat na
baleních a v bezpečnostních
listech od 1. 12. 2010

POZOR - MANŽELKA !

Pozn: Neprošlo schvalovacím procesem

Současně platné R - věty

- R1 Výbušný v suchém stavu.
- R2 Nebezpečí výbuchu při úderu, tření, ohni nebo působením jiných zdrojů zapálení.
- R3 Velké nebezpečí výbuchu při úderu, tření, ohni nebo působením jiných zdrojů zapálení.
- R4 Vytváří vysoce výbušné kovové sloučeniny.
- R5 Zahřívání může způsobit výbuch.
- R6 Výbušný za přístupu i bez přístupu vzduchu.
- R7 Může způsobit požár.
- R8 Dotek s hořlavým materiálem může způsobit požár.
- R9 Výbušný při smíchání s hořlavým materiálem.
- R10 Hořlavý.
- R11 Vysoce hořlavý.
- R12 Extrémně hořlavý.
- R14 Prudce reaguje s vodou.
- R15 Při styku s vodou uvolňuje extrémně hořlavé plyny.
- R16 Výbušný při smíchání s oxidačními látkami.
- R17 Samovznětlivý na vzduchu.

- R18 Při používání může vytvářet hořlavé nebo výbušné směsi par se vzduchem.
- R19 Může vytvářet výbušné peroxidy.
- R20 Zdraví škodlivý při vdechování.
- R21 Zdraví škodlivý při styku s kůží.
- R22 Zdraví škodlivý při požití.
- R23 Toxický při vdechování.
- R24 Toxický při styku s kůží.
- R25 Toxický při požití.
- R26 Vysoce toxický při vdechování.
- R27 Vysoce toxický při styku s kůží.
- R28 Vysoce toxický při požití.
- R29 Uvolňuje toxický plyn při styku s vodou.
- R30 Při používání se může stát vysoce hořlavým.
- R31 Uvolňuje toxický plyn při styku s kyselinami.
- R32 Uvolňuje vysoce toxický plyn při styku s kyselinami.
- R33 Nebezpečí kumulativních účinků.
- R34 Způsobuje poleptání.
- R35 Způsobuje těžké poleptání.
- R36 Dráždí oči.
- R37 Dráždí dýchací orgány.
- R38 Dráždí kůži.
- R39 Nebezpečí velmi vážných nevratných účinků.

R - věty

- R40 Podezření na karcinogenní účinky.
- R41 Nebezpečí vážného poškození očí.
- R42 Může vyvolat senzibilizaci při vdechování.
- R43 Může vyvolat senzibilizaci při styku s kůží.
- R44 Nebezpečí výbuchu při zahřátí v uzavřeném obalu.
- R45 Může vyvolat rakovinu.
- R46 Může vyvolat poškození dědičných vlastností.
- R48 Při dlouhodobé expozici nebezpečí vážného poškození zdraví.
- R49 Může vyvolat rakovinu při vdechování.
- R50 Vysoce toxický pro vodní organismy.
- R51 Toxický pro vodní organismy.
- R52 Škodlivý pro vodní organismy.
- R53 Může vyvolat dlouhodobé nepříznivé účinky ve vodním prostředí.
- R54 Toxický pro rostliny.

- R55 Toxický pro živočichy.
- R56 Toxický pro půdní organismy.
- R57 Toxický pro včely.
- R58 Může vyvolat dlouhodobé nepříznivé účinky v životním prostředí.
- R59 Nebezpečný pro ozonovou vrstvu.
- R60 Může poškodit reprodukční schopnost.
- R61 Může poškodit plod v těle matky.
- R62 Možné nebezpečí poškození reprodukční schopnosti.
- R63 Možné nebezpečí poškození plodu v těle matky.
- R64 Může poškodit kojené dítě.
- R65 Zdraví škodlivý: při požití může vyvolat poškození plic.
- R66 Opakovaná expozice může způsobit vysušení nebo popraskání kůže.
- R67 Vdechování par může způsobit ospalost a závratě.
- R68 Možné nebezpečí nevratných účinků.

Kombinované R - věty

R14/15 Prudce reaguje s vodou za uvolňování extrémně hořlavých plynů.

R15/29 Při styku s vodou uvolňuje toxický, extrémně hořlavý plyn.

R20/21 Zdraví škodlivý při vdechování a při styku s kůží.

R20/21/22 Zdraví škodlivý při vdechování, styku s kůží a při požití.

R20/22 Zdraví škodlivý při vdechování a při požití.

R21/22 Zdraví škodlivý při styku s kůží a při požití.

R23/24 Toxický při vdechování a při styku s kůží.

R23/24/25 Toxický při vdechování, styku s kůží a při požití.

R23/25 Toxický při vdechování a při požití.

R24/25 Toxický při styku s kůží a při požití.

R26/27 Vysoce toxický při vdechování a při styku s kůží.

R26/27/28 Vysoce toxický při vdechování, styku s kůží a při požití.

R26/28 Vysoce toxický při vdechování a při požití.

R27/28 Vysoce toxický při styku s kůží a při požití.

R36/37 Dráždí oči a dýchací orgány.

R36/37/38 Dráždí oči, dýchací orgány a kůži.

R36/38 Dráždí oči a kůži.

R37/38 Dráždí dýchací orgány a kůži.

R39/23 Toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při vdechování.

R39/23/24 Toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při vdechování a při styku s kůží.

R39/23/24/25 Toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při vdechování, styku s kůží a při požití.

R39/23/25 Toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při vdechování a při požití.

R39/24 Toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při styku s kůží.

R39/24/25 Toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při styku s kůží a při požití.

R39/25 Toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při požití.

R39/26 Vysoce toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při vdechování.

R39/26/27 Vysoce toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při vdechování a při styku s kůží.

R39/26/27/28 Vysoce toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při vdechování, styku s kůží a při požití.

R39/26/28 Vysoce toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při vdechování a při požití.

R39/27 Vysoce toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při styku s kůží.

R39/27/28 Vysoce toxický: nebezpečí velmi vážných nevratných účinků při styku s kůží a při požití.

Současné platné S - věty

- S1 Uchovávejte uzamčené.
- S2 Uchovávejte mimo dosah dětí.
- S3 Uchovávejte na chladném místě.
- S4 Uchovávejte mimo obytné objekty.
- S5 Uchovávejte pod (příslušnou kapalinu specifikuje výrobce).
- S6 Uchovávejte pod (inertní plyn specifikuje výrobce).
- S7 Uchovávejte obal těsně uzavřený.
- S8 Uchovávejte obal suchý.
- S9 Uchovávejte obal na dobře větraném místě.
- S12 Neuchovávejte obal těsně uzavřený.
- S13 Uchovávejte odděleně od potravin, nápojů a krmiv.
- S14 Uchovávejte odděleně od (vzájemně se vylučující látky uvede výrobce).
- S15 Chraňte před teplem.
- S16 Uchovávejte mimo dosah zdrojů zapálení - Zákaz kouření.
- S17 Uchovávejte mimo dosah hořlavých materiálů.
- S18 Zacházejte s obalem opatrně a opatrně jej otevírejte.
- S20 Nejezte a nepijte při používání.
- S21 Nekuřte při používání.
- S22 Nevdechujte prach.
- S23 Nevdechujte plyny/dýmy/páry/aerosoly (příslušný výraz specifikuje výrobce).

- S24 Zamezte styku s kůží.
- S25 Zamezte styku s očima.
- S26 Při zasažení očí okamžitě důkladně vypláchněte vodou a vyhledejte lékařskou pomoc.
- S27 Okamžitě odložte veškeré kontaminované oblečení.
- S28 Při styku s kůží okamžitě omyjte velkým množstvím (vhodnou kapalinu specifikuje výrobce).
- S29 Nevylévejte do kanalizace.
- S30 K tomuto výrobku nikdy nepřidávejte vodu.
- S33 Proveďte preventivní opatření proti výbojům statické elektřiny.
- S35 Tento materiál a jeho obal musí být zneškodněny bezpečným způsobem.
- S36 Používejte vhodný ochranný oděv.
- S37 Používejte vhodné ochranné rukavice.
- S38 V případě nedostatečného větrání používejte vhodné vybavení pro ochranu dýchacích orgánů.
- S39 Používejte osobní ochranné prostředky pro oči a obličej.
- S40 Podlahy a předměty znečištěné tímto materiálem čistěte (specifikuje výrobce).

S - věty

- S41 V případě požáru nebo výbuchu nevdechujte dýmy.
- S42 Při fumigaci nebo rozprašování používejte vhodný ochranný prostředek k ochraně dýchacích orgánů (specifikaci uveďte výrobce).
- S43 V případě požáru použijte (uveďte zde konkrétní typ hasicího zařízení. Pokud zvyšuje riziko voda, připojte „Nikdy nepoužívat vodu“).
- S45 V případě nehody, nebo necítíte-li se dobře, okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc (je-li možno, ukažte toto označení).
- S46 Při požití okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc a ukažte tento obal nebo označení.
- S47 Uchovávejte při teplotě nepřesahující ... °C (specifikuje výrobce).
- S48 Uchovávejte ve zvlhčeném stavu (vhodnou látku specifikuje výrobce).
- S49 Uchovávejte pouze v původním obalu.
- S50 Nesměšujte s (specifikuje výrobce).
- S51 Používejte pouze v dobře větraných prostorech.
- S52 Nedoporučuje se pro použití v interiéru na velké plochy.

- S53 Zamezte expozici - před použitím si obstarejte speciální instrukce.
- S56 Zneškodněte tento materiál a jeho obal ve sběrném místě pro zvláštní nebo nebezpečné odpady.
- S57 Použijte vhodný obal k zamezení kontaminace životního prostředí.
- S59 Informujte se u výrobce nebo dodavatele o regeneraci nebo recyklaci.
- S60 Tento materiál a jeho obal musí být zneškodněny jako nebezpečný odpad.
- S61 Zabraňte uvolnění do životního prostředí. Viz speciální pokyny nebo bezpečnostní listy.
- S62 Při požití nevyvolávejte zvracení: okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc a ukažte tento obal nebo označení.
- S63 V případě nehody při vdechnutí přeneste postiženého na čerstvý vzduch a ponechte jej v klidu.
- S64 Při požití vypláchněte ústa velkým množstvím vody (pouze je-li postižený při vědomí).

Kombinované S - věty

- S1/2 Uchovávejte uzamčené a mimo dosah dětí.
- S3/7 Uchovávejte obal těsně uzavřený na chladném místě.
- S3/9/14 Uchovávejte na chladném, dobře větraném místě odděleně od (vzájemně se vylučující látky uvede výrobce).
- S3/9/14/49 Uchovávejte pouze v původním obalu na chladném, dobře větraném místě, odděleně od (vzájemně se vylučující látky uvede výrobce).
- S3/9/49 Uchovávejte pouze v původním obalu na chladném, dobře větraném místě.
- S3/14 Uchovávejte na chladném místě, odděleně od (vzájemně se vylučující látky uvede výrobce).
- S7/8 Uchovávejte obal těsně uzavřený a suchý.
- S7/9 Uchovávejte obal těsně uzavřený, na dobře větraném místě.
- S7/47 Uchovávejte obal těsně uzavřený, při teplotě nepřesahující °C (specifikuje výrobce).
- S20/21 Nejezte, nepijte a nekuřte při používání.

- S24/25 Zamezte styku s kůží a očima.
- S27/28 Po styku s kůží okamžitě odložte veškeré kontaminované oblečení a kůži okamžitě omyjte velkým množstvím (vhodnou kapalinu specifikuje výrobce).
- S29/35 Nevylévejte do kanalizace, tento materiál a jeho obal musí být zneškodněny bezpečným způsobem.
- S29/56 Nevylévejte do kanalizace, zneškodněte tento materiál a jeho obal ve sběrném místě pro zvláštní nebo nebezpečné odpady.
- S36/37 Používejte vhodný ochranný oděv a ochranné rukavice.
- S36/37/39 Používejte vhodný ochranný oděv, ochranné rukavice a ochranné brýle nebo obličejový štít.
- S36/39 Používejte vhodný ochranný oděv a ochranné brýle nebo obličejový štít.
- S37/39 Používejte vhodné ochranné rukavice a ochranné brýle nebo obličejový štít.
- S47/49 Uchovávejte pouze v původním obalu při teplotě nepřesahující °C (specifikuje výrobce).

Zavedení nových pojmů

Signální slovo

Na štítku musí být uvedeno příslušné signální slovo v souladu s klasifikací dané nebezpečné látky nebo směsi.

- „**nebezpečí**“ - pro závažnější kategorie nebezpečnosti
- „**varování**“ - pro méně závažné kategorie

• Použije-li se na štítku signální slovo „**nebezpečí**“, neuvádí se na štítku slovo „**varování**“.

• Signální slova jsou pro každou konkrétní klasifikaci stanovena v tabulkách, které uvádějí prvky označení požadované pro každou třídu nebezpečnosti.

Standardní věty o nebezpečnosti

„Hazard statement“ - (tedy H- věty...)

- Na štítku musí být uvedeny příslušné standardní věty o nebezpečnosti v souladu s klasifikací dané nebezpečné látky nebo směsi. (obdoba R-vět !)
- Standardní věty o nebezpečnosti pro každou klasifikaci jsou stanoveny v tabulkách, které uvádějí prvky označení požadované pro každou třídu nebezpečnosti

Pokyny pro bezpečné zacházení

„Precautionary statement“ - (tedy P- věty...)

R- a S- věty budou nahrazovány postupně v nových bezpečnostních listech a baleních H-věťami a P-věťami, často jen číslem bez doprovodného textu

⇒ nutno mít srovnávací tabulky, plakáty apod.

možno objednat u firmy Ekoline Brno

<http://www.ekoline.cz/>

Kompletní znění H- a P-vět najdete na stránce CEBE

<http://www.rect.muni.cz/nso/>, v sekci Chemické látky

Příklady P-vět

POKYNY PRO BEZPEČNÉ ZACHÁZENÍ - VŠEOBECNÉ

- P101 Je-li nutná lékařská pomoc, mějte po ruce obal nebo štítek výrobku.
- P102 Uchovávejte mimo dosah dětí.
- P103 Před použitím si přečtěte údaje na štítku.

POKYNY PRO BEZPEČNÉ ZACHÁZENÍ - PREVENCE

- P201 Před použitím si obzarejte speciální instrukce.
- P202 Nepoužívejte, dokud jste si nepřčetli všechny bezpečnostní pokyny a neporozuměli jim.
- P210 Chraňte před teplem/jiskrami/otevřeným plamenem/horkými povrchy. – Zákaz kouření.
- P211 Nestříkejte do otevřeného ohně nebo jiných zdrojů zapálení.
- P220 Uchovávejte/skladujte odděleně od oděvů/.../hořlavých materiálů.
- P221 Proveďte preventivní opatření proti smíchání s hořlavými materiály...
- P222 Zabraňte styku se vzduchem.
- P223 Chraňte před možným stykem s vodou kvůli prudké reakci a možnému náhlému vzplanutí.
- P230 Uchovávejte ve zvlhčeném stavu ...
- P231 Manipulace pod inertním plynem.
- P232 Chraňte před vlhkem.
- P233 Uchovávejte obal těsně uzavřený.
- P234 Uchovávejte pouze v původním obalu.
- P235 Uchovávejte v chladu.
- P240 Uzemněte obal a odběrové zařízení.
- P241 Používejte elektrické/ventilační/osvětlovací/.../zařízení do výbušného prostředí.
- P242 Používejte pouze nářadí z nejkřičího kovu.

- P243 Proveďte preventivní opatření proti výbojům statické elektřiny.
- P244 Udržujte redukční ventily bez maziva a oleje.
- P250 Nevystavujte obrušování/nárazům/.../tření.
- P251 Tlakový obal: nepropichujte nebo nespalujte ani po použití.
- P260 Nevdechujte prach/dým/plyn/mlhu/páry/aerosoly.
- P261 Zamezte vdechování prachu/dýmu/plynu/mlhy/par/aerosolů.
- P262 Zabraňte styku s očima, kůží nebo oděvem.
- P263 Zabraňte styku během těhotenství/kojení.
- P264 Po manipulaci důkladně omyjte ...
- P270 Při používání tohoto výrobku nejezte, nepijte ani nekuřte.
- P271 Používejte pouze venku nebo v dobře větraných prostorách.
- P272 Kontaminovaný pracovní oděv neodnášejte z pracoviště.
- P273 Zabraňte uvolnění do životního prostředí.
- P280 Používejte ochranné rukavice/ochranný oděv/ochranné brýle/obličejový štít.
- P281 Používejte požadované osobní ochranné prostředky.
- P282 Používejte ochranné rukavice proti chladu/obličejový štít/ochranné brýle.
- P283 Používejte ohnivzdorný/nehořlavý oděv.
- P284 Používejte vybavení pro ochranu dýchacích cest.
- P285 V případě nedostatečného větrání použijte vybavení pro ochranu dýchacích cest.
- P231+P232 Manipulace pod inertním plynem. Chraňte před vlhkem.
- P235+P410 Uchovávejte v chladu. Chraňte před slunečním zářením.

POKYNY PRO BEZPEČNÉ ZACHÁZENÍ - REAKCE

- P301 PŘI POŽITÍ:
- P302 PŘI STYKU S KŮŽÍ:
- P303 PŘI STYKU S KŮŽÍ (nebo s vlasy):
- P304 PŘI VDECHNUTÍ:
- P305 PŘI ZASAŽENÍ OČÍ:
- P306 PŘI STYKU S ODĚVEM:
- P307 PŘI expozici:
- P308 PŘI expozici nebo podezření na ni:
- P309 PŘI expozici nebo necítíte-li se dobře:
- P310 Okamžitě volejte TOXIKOLOGICKÉ INFORMAČNÍ STŘEDISKO nebo lékaře.
- P311 Volejte TOXIKOLOGICKÉ INFORMAČNÍ STŘEDISKO nebo lékaře.
- P312 Necítíte-li se dobře, volejte TOXIKOLOGICKÉ INFORMAČNÍ STŘEDISKO nebo lékaře.
- P313 Vyhledejte lékařskou pomoc/ošetření.
- P314 Necítíte-li se dobře, vyhledejte lékařskou pomoc/ošetření.
- P315 Okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc/ošetření.
- P320 Je nutné odborné ošetření (viz ... na tomto štítku).
- P321 Odborné ošetření (viz ... na tomto štítku).
- P322 Specifické opatření (viz ... na tomto štítku).
- P330 Vyláchněte ústa.
- P331 NEVYVOLÁVEJTE zvracení.
- P332 Při podráždění kůže:
- P333 Při podráždění kůže nebo vyrážce:
- P334 Ponořte do studené vody/zabalte do vlhkého obvazu.
- P335 Volné částice odstraňte z kůže.
- P336 Omrzlá místa ošetřete vlažnou vodou. Postižené místo netřete.
- P337 Přetrvává-li podráždění očí:
- P338 Vyjměte kontaktní čočky, jsou-li nasazeny a pokud je lze vyjmout snadno. Pokračujte ve vyplachování.

System číslování H- a P- vět

Tabulka 14.2: Rozsahy kódů standardních vět o nebezpečnosti a pokynů pro bezpečné zacházení podle nařízení CLP

Standardní věty o nebezpečnosti: H	Pokyny pro bezpečné zacházení: P
200 – 299 Fyzikální nebezpečnost	1 00 Obecné
300 – 399 Nebezpečnost pro zdraví	2 00 Prevence
400 – 499 Nebezpečnost pro životní prostředí	3 00 Reakce
	4 00 Skladování
	5 00 Odstraňování

Identifikace P-vět odpovídajících S-větám

S-věty dle Přílohy I k DSD	Odpovídající P-věty dle př. IV k CLP
Uchovávejte mimo dosah dětí (S2)	Uchovávejte mimo dosah dětí (P102)
Při požití okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc a ukažte tento obal nebo označení (S46)	Je-li nutná lékařská pomoc, mějte po ruce obal nebo štítek výrobku (P101)
Zamezte styku s kůží (S24 - pro senzibilizaci)	Zabraňte styku s očima, kůží nebo oděvem (P262 - určená pro akut. dermat. 1 a 2)
Používejte vhodné ochranné rukavice (S37)	Používejte ochranné rukavice/ochranný oděv/ochranné brýle/obličejový štít(P280)
Tento materiál a jeho obal musí být zneškodněny jako nebezpečný odpad (S60)	Odstraňte obsah/obal... (P501)
Zabraňte uvolnění do životního prostředí. Viz speciální pokyny nebo bezpečnostní listy (S61)	Zabraňte uvolnění doživotního prostředí (P273)

Příklad aplikace nových vět

Quinoxyfen

1) Nová klasifikace nebezpečnosti:

- **Skin Sens. 1, Aquatic Acute 1, Aquatic Chronic 1**

P-věty (z tříd):

- P261, P272, P280, P302 + P352, P333 + P313, P321, P363, P501, P273, P391; P101, P102 a P103 (za předpokladu, že se dodává i spotřebiteli) = **13 vět**

Stávající S-věty:

- 2; 24; 37; 46; 60; 61

BALENÍ A OZNAČOVÁNÍ NEBEZPEČNÝCH LÁTEK A PŘÍPRAVKŮ

obal nebezpečných látek a přípravků musí být uzpůsoben tak, aby nedocházelo k úniku nebezpečných látek a přípravků a k ohrožení nebo poškození zdraví člověka a životního prostředí

Označení nebezpečných látek a přípravků musí být provedeno výrazně a čitelně a musí obsahovat tyto údaje:

- *chemický, případně obchodní název látky*
- *obchodní název přípravku a chemické názvy nebezpečných látek, jejichž obsah zapříčiňuje, že přípravek je klasifikován jako nebezpečný*
- *jméno, název, sídlo, telefon a další identifikační údaje o výrobcí chemické látky (při vlastním přebalu pak identifikační údaje o instituci)*
- *výstražné symboly nebezpečnosti odpovídající klasifikaci nebezpečné látky nebo přípravku*
- *označení specifické rizikovosti nebezpečné látky nebo přípravku (R-věty)*
- *pokyny pro bezpečné nakládání s nebezpečnou látkou a přípravkem (S- věty).*

F 		PřířF MU-Ustav chemie	
		62500 Brno, Kamenice 5	Zprac: prof. Jiří Příhoda
Vysoce hořlavý		ICO: 216224	Tel.: 549496690
Acetonitril			
CAS 075-05-8		ES 200-835-2	IDX 608-001-00-3
Koncentrovaná látka			
R 11 Vysoce hořlavý			
R 23/24/25 Toxický při vdechování, styku s kůží a požití.			
S 16 Uchovávejte mimo dosah zdrojů zapálení - zákaz kouření.			
S 27 Okamžitě odložte veškeré kontaminované oblečení.			
S 45 V případě úrazu, nebo necíte-li se dobře, okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc.			
S (1/2) Uchovávejte uzamčené a mimo dosah dětí.			
T 			
Toxický			

F 		PřířF MU-Ustav chemie	
		62500 Brno, Kamenice 5	Zprac: prof. Jiří Příhoda
Vysoce hořlavý		ICO: 216224	Tel.: 549496690
Acetonitril			
CAS 075-05-8		ES 200-835-2	IDX 608-001-00-3
Koncentrovaná látka			
R 11 Vysoce hořlavý			
R 23/24/25 Toxický při vdechování, styku s kůží a požití.			
S 16 Uchovávejte mimo dosah zdrojů zapálení - zákaz kouření.			
S 27 Okamžitě odložte veškeré kontaminované oblečení.			
S 45 V případě úrazu, nebo necíte-li se dobře, okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc.			
S (1/2) Uchovávejte uzamčené a mimo dosah dětí.			
T 			
Toxický			

Vytváření štítků je nutné u vlastních balení a přebalů.

Při použití náhradního obalu je nutné vždy upravit označení v souladu se zákonem č.157/98 Sb. (od 1. 5. 2004 podle zákona 356/2003 Sb.), resp. v souladu s označením na originálním obalu od dodavatele.

BEZPEČNOSTNÍ LIST

je souhrnem identifikačních údajů o výrobcí nebo dovozci, o nebezpečné látce nebo přípravku a údajů potřebných pro ochranu zdraví člověka nebo životního prostředí.

- ✓ **měl by být součástí dodávky chemické látky nebo přípravku, příp. je nutno si jej vyžádat při prvním objednání látky**
- ✓ **před započítím práce s chemickou látkou je nutno seznámit se s**
 - vlastnostmi látky
 - možnostmi kontaminace organismu
 - expozičními limity
 - projevy působení látky na organismus
 - v případě nehody se dají využít především informace o první předlékařské pomoci
- ✓ **na pracovišti musí být uskladněn tak, aby k němu měl přístup kdokoli.**

Příklad bezpečnostního listu - nejstarší verze

Bezpečnostní list

Podle Direktivy EC 91/155/EEC

Katalog č.: 101782
Název výrobku: Benzen čistý

Datum vydání: 30.07.2003
Nahrazuje vydání z 07.04.2003

1. Identifikace látky nebo přípravku a výrobce nebo dovozce.

Chemický název látky/obchodní název přípravku

Katalog č.: 101782
Název výrobku: Benzen čistý

Použití látky/směsi:

Chemická výroba

Identifikace výrobce/dovozce

Společnost: Merck KGaA * D-64271 Darmstadt * Tel. +49 6151 72-2440
Dovozce: Merck spol.s.r.o., Zděbradská 72, Říčany-Jažlovice,
PSC 251 01, tel.: ++420 323 619 211, fax: ++420 323 619 303, 323 619 304,
ICO: 18 62 69 71 * E-mail: merck@merck.cz
Nouzové telefonní číslo: Toxikologické informační středisko Na bojisti 1, 120 00 Praha 2
tel: ++420 224 919 293, 224 915 402 * E-mail: tis@mbox.cesnet.cz

2. Informace o složení látky nebo přípravku (viz. také kapitola 15)

CAS-č.:	71-43-2	EC-Index-č.:	601-020-00-8
<i>Molární hmotnost:</i>	78.11 g/mol	EINECS-číslo:	200-753-7
Molekulový vzorec:	C_6H_6		

3. Údaje o nebezpečnosti látky nebo přípravku

Může vyvolat rakovinu. Vysoce hořlavý. Také toxický: nebezpečí vážného poškození zdraví při dlouhodobé expozici vdechováním, stykem s kůží a požíváním.

Pouze pro profesionální použití. Pozor -
Zamezte expozici - před použitím si obzarejte speciální instrukce.

4. Pokyny pro první pomoc

Po nadýchání: přejděte na čerstvý vzduch. Pokud dojde k zástavě dechu: aplikujte mechanickou ventilaci, pokud je to nutné, použijte kyslíkovou masku. Ihned vyhledejte lékařskou pomoc.
Po kontaktu s pokožkou: opláchněte velkým množstvím vody. Postříkejte polyethylenglykolem 400.
Okamžitě svlékněte kontaminovaný oděv. Po zasažení očí: vyplachujte široce otevřené oči po dobu nejméně 10 minut velkým množstvím vody. Vyhledejte očního lékaře.
Po požití: Postižený nesmí zvracet. Ihned vyhledejte lékařskou pomoc.

5. Opatření pro hasební zásah

Vhodná hasiva:

CO₂, pěna, prášek.

Zvláštní nebezpečí:

Hořlavý/á. Výpary jsou těžší než vzduch. Při pokojové teplotě vytváří se vzduchem výbušné směsi. V případě požáru může dojít k vytváření nebezpečných hořlavých plynů nebo výparů.

Zvláštní ochranné prostředky pro hasiče:

Nezůstávejte v nebezpečné zóně bez vhodného protichemického ochranného oděvu a dýchacího přístroje s vlastním okruhem.

Další informace:

Voda použitá k hašení se nesmí dostat do povrchových nebo podzemních vod. Nádobu ochlazujte z bezpečné vzdálenosti proudem vody. Unikající výpary jímejte do vody.

6. Opatření v případě náhodného úniku

Bezpečnostní opatření týkající se lidí:

Nevdechujte výpary/aerosol. Zamezte kontaktu s látkou. V uzavřených místnostech zajistěte přívod čerstvého vzduchu.

Bezpečnostní opatření týkající se životního prostředí:

Nesmí se dostat do kanalizačního systému; nebezpečí expozice!

Postupy pro čištění/absorpci:

Ošetřete sorbentem kapalin (např. Chemisorb®).Předejte k likvidaci. Očistěte potřísněné plochy.

7. Pokyny pro zacházení a skladování

Pokyny pro zacházení:

Jak předejít požáru a výbuchu:

Skladujte mimo zážehových zdrojů. Je nutno přijmout opatření k zamezení vzniku elektrostatického náboje.

Poznámky týkající se bezpečného zacházení:

Pracujte v digestoři. Nevdechujte substanci. Zabraňte vytváření výparů/aerosolu.

Pokyny pro skladování:

Těsně uzavřené. Na dobře větraném místě. Skladujte mimo dosah zážehových a tepelných zdrojů. Při +15°C až +25°C.

Dostupné pouze pro autorizované osoby.

8. Kontrola expozice a ochrana osob

Hygienické limity látek v ovzduší:

Název	Benzen
Příпустné expoziční limity PEL (mg/m ³):	3
Nejvyšší přípustné koncentrace NPK-P (mg/m ³):	10
Faktor přepočtu na ppm (přepočet z údaje v mg/m ³ na ppm platí za teploty 25C a tlaku 100kPA):	0.313
Poznámka:	Při expozici se významně uplatňuje pronikání látky kůží. U látky nelze vyloučit závažné pozdní účinky

EC

Název	Benzen
Hodnota	1 ml/m ³ 3.25 mg/m ³
Karcinogenní	1:(látky o nichž je známo, že jsou karcinogenní pro člověka)
Kožní resorpce	Riziko vstřebávání kůží

Osobní ochranné prostředky

Pro pracoviště musí být vybrán speciální ochranný oděv v závislosti na koncentraci a množství používaných nebezpečných látek. Dodavatel musí ručit za odolnost ochranných oděvů vůči chemikáliím.

Ochrana dýchání: je nezbytné, když dojde k vytváření výparů/aerosolu. Filtr A (podle DIN 3181) pro výpary organických sloučenin, Respirátor.

Ochrana očí: je požadována

Ochrana rukou: V přímém kontaktu
Krycí materiál: viton
Tloušťka vrstvy: 0.70 mm
Doba iniciace: > 480 Min.

Při potřísnění:
Krycí materiál: nitrilová pryž
Tloušťka vrstvy: 0.40 mm
Doba iniciace: > 10 Min.

Hygiena práce:

Kontaminovaný oděv ihned vysvěčte. Používejte ochranný krém. Po práci se substancí si umyjte ruce a obličej. V žádném případě na pracovišti nejezte ani nepijte.

9. Fyzikální a chemické vlastnosti

Skupenství:	kapalné
Barva:	bezbarvá
Zápach/vůně:	charakteristická/ý
Hodnota pH	není k dispozici

Viskozita dynamický/á	(20 °C)	0.66	mPa*s	
Viskozita kinematický/á		0.75	mm ² /s	
Teplota tání		5.5	°C	
Teplota varu		80.1	°C	
Zápalná teplota		555	°C	(DIN 51794)
Bod vzplanutí		-11	°C	(DIN 51755)
Meze výbušnosti	dolní	1.4	Vol%	
	horní	8.0	Vol%	
Tenze par	(20 °C)	101	hPa	
Hustota	(20 °C)	0.88	g/cm ³	
Rozpustnost v voda	(20 °C)	1.770	g/l	
log P(oct):		2.13		
Biologický koncentrační faktor		1-10		

10. Stabilita a reaktivita

Podmínky, kterých je nutno se vyvarovat:

Zahřívání.

Látky a materiály, s nimiž výrobek nesmí přijít do styku:

minerální kyseliny, síra, halogeny, halogen-halogenové sloučeniny, oxidační činidlo, (atd. kyselina dusičná, ozón, peroxidové sloučeniny, oxyhalogenové sloučeniny, CrO_3), halogenované uhlovodíky (za přítomnosti: lehké kovy), hexafluorid uranu, chloristany.

Nebezpečné rozkladné produkty:

dosud neznáme

Další informace

těkavé páry;

neslučitelný/á s guma, různé plasty.

Může explodovat za přítomnosti vzduchu v parách/v plynném stavu.

11. Toxikologické informace

Akutní toxicita

LC₅₀ (inhalace, potkan): 44 mg/l /4 h.

LC₅₀ (inhalace, potkan): 10000 ppm(V) /7 h.

LD₅₀ (orálně, potkan): 930 mg/kg.

LDLo (orálně, člověk): 50 mg/kg.

Specifické symptomy zjištěné v rámci pokusů se zvířaty:

Test na podráždění očí (králík): Závažné podráždění..

Test na podráždění pokožky (králík): Mírné podráždění.

Nám dostupné údaje z literatury nejsou v souladu s označováním předepsaným v rámci EU. EU má k dispozici takové dokumenty o výrobcích, které nebyly publikovány.

Subchronická - chronická toxicita

Při výzkumech na zvířatech byl prokázán mutagenní účinek u savců, který potvrdil předpoklad, že expozice člověka této látce vede k dědičnému poškození.

Zkušenosti ukázaly, že tato látka je pro člověka karcinogenní.

Mutagenní vlivy při experimentech na zvířatech.

Bakteriální mutagenita: *Salmonella typhimurium*: negativní.

Neprokázán teratogenní vliv při pokusech na zvířatech.

Další toxikologické informace

Po nadýchání: vstřebávání, Příznaky podráždění respiračního traktu.

Po kontaktu s pokožkou: Mírné podráždění. Odmašťovací účinek na pokožku, může být následován sekundárním zánětem. Hrozí nebezpečí vstřebávání prostřednictvím pokožky.

Po zasažení očí: Mírné podráždění. Po požití: nevolnost. Po náhodném požití látky může nastat nebezpečí vdechnutí. Vniknutí do plic (zvracení!) může vést ke stavu podobnému pneumonii (chemická pneumonie).

Po vstřebání: rozrušení, euforie, bolesti hlavy, závrať, opojení, únava, poruchy centrálního nervového systému, omámení, zástava dechu.

Subakutní a chronická toxicita: Po uplynutí latentního období: změny v krevním obrazu, hemolýza.

Další údaje

S touto látkou je třeba zacházet zvláště obezřetně.

12. Ekologické informace

Biologické odbourávání:

Snadno biologicky odbouratelný/á (redukce: DOC >70 %; BSK >60 %; BSK5 na CHSK >50 %).

Chování v různých oblastech životního prostředí:

Rozptýlení převážně vzduchem.

Distribuce: log P(oct): 2.13;

Nepředpokládá se významnější bioakumulační potenciál (log P(o/w) 1-3).

BCF: 1-10.

Ekotoxické účinky:

Biologické účinky:

Toxický pro vodní organismy. Pokud se dostane do půdy nebo do vody, může ohrozit zdroje pitné vody.

Toxická dávka pro ryby: *Onchorhynchus mykiss* LC₅₀: 5.3 mg/l /96 h;

C. auratus LC₅₀: 34 mg/l /96 h;

Toxicita pro Daphnie: *Daphnia magna* EU₅₀: 200 mg/l /48 h;

Toxický/á pro řasy: *Chlorella vulgaris* IC₅₀: 530 mg/l /24 h;

Toxický/á pro bakterie: *Ps. putida* EU₁₀: 168 mg/l.

Nám dostupné údaje z literatury nejsou v souladu s označováním předepsaným v rámci EU. EU má k dispozici takové dokumenty o výrobcích, které nebyly publikovány.

Další údaje týkající se ekologických aspektů:

Odbouratelnost:

BSK 71 % z TSK /5 d;

CHSK 19 % z TSK;

TSK: 3.10 g/g.

Nikdy nevylévejte do vody, odpadních vod nebo do půdy!

13. Informace o zneškodňování

Výrobek:

Chemikálie musí být zlikvidovány za dodržení příslušných národních předpisů. V ČR je nakládání s odpady upraveno zákonem č. 185/2001 Sb. o odpadech ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcími předpisy č. 381/2001 Sb. a č. 383/2001 Sb. a Vyhláškou č. 376/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Na [www. retrologistik.de](http://www.retrologistik.de) naleznete specifické pokyny a kontaktní partnery pro jednotlivé země a látky.

Balení:

Obaly produktů Merck musí být likvidovány nebo předány k likvidaci příslušným institucím za dodržování odpovídajících předpisů platných v příslušné zemi. Na [www. retrologistik.de](http://www.retrologistik.de) naleznete jak kontaktní osoby, tak speciální pokyny platné pro jednotlivé země.

14. Informace pro přepravu

Pozemní přeprava ADR, RID
UN 1114 BENZEN, 3, II

Ríční přeprava ADN, ADNR netestováno

Námořní přeprava IMDG, GGVSee
UN 1114 BENZENE, 3, II
Ems 3-03

Vzdušná přeprava CAO, PAX
BENZENE, 3, UN 1114, II

Přepravní podmínky jsou citovány v souladu s mezinárodními pravidly a ve formě používané v Německu (GGVSE). Možné odchylky platné v jiných zemích nejsou brány v úvahu.

15. Informace o právních předpisech

Klasifikace a označení látky/přípravku podle zákona č. 157/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Symbol nebezpečnosti:	T F	toxický vysoce hořlavý
R-věty:	45-11-48/23/24/25	Může vyvolat rakovinu. Vysoce hořlavý. Také toxický: nebezpečí vážného poškození zdraví při dlouhodobé expozici vdechováním, stykem s kůží a požíváním.
S-věty:	53-45	Zamezte expozici - před použitím si obzarejte speciální instrukce. V případě úrazu, nebo necítíte-li se dobře, okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc (je-li možno, ukažte toto označení).
EC-č.:	200-753-7	Štítek EC

Omezené označení(1999/45/EEC,art.10,4)

Symbol nebezpečnosti:	T F	toxický vysoce hořlavý
R-věty:	45-48/23/24/25	Může vyvolat rakovinu. Také toxický: nebezpečí vážného poškození zdraví při dlouhodobé expozici vdechováním, stykem s kůží a požíváním.
S-věty:	53-45	Zamezte expozici - před použitím si obzarejte speciální instrukce. V případě úrazu, nebo necítíte-li se dobře, okamžitě vyhledejte lékařskou pomoc (je-li možno, ukažte toto označení).

16. Další informace

Důvod pro úpravu

Všeobecná aktualizace dat.

Požadavky na vlastnictví a uložení BL

- firma obchodující s chemickými látkami a přípravky je povinna dodat BL v českém jazyce. V případech opakované dodávky stejné chemikálie stačí mít BL pouze jednou.
- BL by měly být veřejně přístupné pro všechny pracovníky, kteří se pohybují v prostorách, kde se s nebezpečnými látkami pracuje (skříň na chodbě, veřejně přístupná místnost, uložení by mělo být dle vhodně zvoleného systému)
- všichni pracovníci musí vědět, jaké informace v BL najdou
- o uložení BL je nutno informovat všechny pracovníky
- uložení doporučuji poblíž havarijního telefonu, v jehož blízkosti jsou uvedena důležitá telefonní čísla (hasiči, první pomoc, toxikologické centrum apod.)
- **Vzhledem k měnícím se předpisům se mohou vyskytnout celkem 4 varianty typů BL, nové pak zvláště u nových dodávek chemikálií**

Zvláštní podmínky pro zacházení s vysoce toxickými chemickými látkami a přípravky

- **Žádná právnická ani fyzická osoba (nikdo!) nesmí prodat, darovat ani jiným způsobem poskytovat jiným právnickým nebo fyzickým osobám vysoce toxické látky a přípravky, pokud nejsou tyto osoby způsobilé k nakládání s těmito látkami nebo přípravky podle zákona č.258/2000 Sb.**
- **Pokud nakládají s vysoce toxickými látkami a přípravky zaměstnanci právnických osob nebo fyzické podnikající osoby, musí být k této činnosti odborně způsobilí podle zákona č. 258/2000 Sb., případně musí být fyzické osoby přímo nakládající s vysoce toxickými látkami a přípravky **prokazatelně zaškoleni takovou odborně způsobilou osobou.****
- **Školení musí být nejméně jednou za rok opakováno. Záznamy o zaškolení a následném proškolení musí podnikající fyzické osoby a právnické osoby uchovávat po dobu 3 let.**

Předmětem školení musí být

- ✓ seznámení s nebezpečnými vlastnostmi vysoce toxických látek a přípravků,
- ✓ zásady ochrany zdraví a životního prostředí před jejich škodlivými účinky,
- ✓ zásady první předlékařské pomoci.

Na pracovišti musí být zaměstnancům volně dostupná písemná pravidla o bezpečnosti, ochraně zdraví a životního prostředí.

Pravidla musí obsahovat zejména:

- ✓ informace o nebezpečných vlastnostech vysoce toxických látek a přípravků, se kterými zaměstnanci nakládají,
- ✓ pokyny pro bezpečnost, ochranu zdraví a ochranu životního prostředí,
- ✓ pokyny pro první předlékařskou pomoc, postup při nehodě.

Text pravidel musí být projednán s orgánem ochrany veřejného zdraví příslušným podle místa činnosti (zpravidla místně příslušná KHS)

Název nebezpečné látky nebo přípravku:
Chemický vzorec nebo složení přípravku:
Výstražné symboly (písmenné vyjádření): T, F

Benzen

C₆H₆

R-věty: 45-11-48/23/24/25

S-věty: 54-45

Nebezpečné vlastnosti látky	Vysoce hořlavý, může vyvolat rakovinu. Toxický při jakémkoliv způsobu expozice – zamezit kontaktu s látkou		
Pokyny pro bezpečnou práci, ochranu zdraví a ochranu životního prostředí	pracovat v digestoři, pozor na elektrostatický výboj	Ochranné pomůcky:	Nakládání s odpady:
		pracovní ochranný oděv, brýle	nevylévat do výlevky, odpad skladovat v určených nádobách, centrálně likvidovat
Pokyny pro první předlékařskou pomoc	Příznaky expozice látkou:	<i>při nadýchání:</i> přenést na čerstvý vzduch, příp. kyslíková maska <i>při kontaktu s pokožkou:</i> odstranit kontaminovaný oděv, opláchnout vodou <i>při zasažení očí:</i> vyplachovat vodou <i>při požití: postížený nesmí zvracet. Ihned vyhledat lékařskou pomoc!</i>	
	rozrušení, bolest hlavy, závratě, poruchy CNS		
Postup při náhodném úniku (při nehodě)	nevdechovat, při polítní okamžitě odstranit z povrchu těla, zajistit dobré větrání	rozlitou látku setřít, zasažené místo lze posypat sorbentem (Chemisorb)	s prostředky použitými k likvidaci úniku zacházet jako s odpadem
Jiné informace			

Vysoce toxické chemické látky a přípravky (T+) a látky CMR:

- ✓ musí být skladovány v uzamykatelných prostorách, zabezpečených proti vloupání a vstupu nepovolaných osob (kovová uzamykatelná skříň).
- ✓ Při skladování musí být vyloučen a záměna a vzájemné škodlivé působení uskladněných chemických látek a přípravků a zabráněno jejich pronikání do životního prostředí a ohrožení zdraví lidí.
- ✓ O nakládání s vysoce toxickými látkami a přípravky musí právnické osoby a podnikající fyzické osoby vést evidenci.
- ✓ **Evidence** musí být vedena odděleně pro každou vysoce toxickou látku nebo přípravek.
- ✓ **Evidenční záznamy** musí obsahovat údaje o přijatém a vydaném množství, stavu zásob a jméno osoby (název nebo firma), které byly látka nebo přípravek vydány.
- ✓ **Evidenční záznamy** musí být uchovávány ještě nejméně 5 let po dosažení nulového stavu zásob chemické látky nebo přípravku.
- ✓ **Evidenční knihy** pro evidenci nebezpečných látek a přípravků, jakož i listinné doklady musí být vedeny tak, aby údaje v nich nebylo možné dodatečně měnit.
- ✓ **Chybné údaje** musí být opraveny tak, aby původní zápis zůstal čitelný (účetnický způsob škrtnutí).

Za fyzickou osobu odborně způsobilou pro nakládání s vysoce toxickými látkami a přípravky se podle zákona č. 258/2000 Sb. považují:

1. Absolventi vysokých škol

- a) v oborech všeobecného lékařství, farmacie, veterinárního lékařství a hygieny**
- b) v oborech chemie (i učitelské)**
- c) ostatních oborů, kteří mají doklad o absolvování speciální průpravy pro výkon práce ve zdravotnictví nebo doklad o absolvování celoživotního vzdělávání v oboru toxikologie**

2. Ostatní fyzické osoby, které se úspěšně podrobily zkoušce odborné způsobilosti a mají osvědčení od orgánu ochrany veřejného zdraví.

Zkušební komisi (zkušební místo) zřizuje příslušný orgán ochrany veřejného zdraví.

Způsob zřízení komise a její složení, obsah a formu přihlášky ke zkoušce, základní obsah a podmínky zkoušky stanoví Ministerstvo zdravotnictví prováděcím předpisem.

Ke zkoušce se může přihlásit fyzická osoba starší 18 let trvale bydlící na území České republiky.

Osvědčení o odborné způsobilosti pro nakládání s vysoce toxickými chemickými látkami a přípravky vydá příslušný orgán ochrany veřejného zdraví osobě, která úspěšně vykoná zkoušku nejpozději do 30 dnů od dne vykonání zkoušky.

Za vydání osvědčení se platí správní poplatek. Osvědčení je platné po dobu 5 let ode dne jeho vydání.

Pro studenty pro používání vysoce toxických, toxických a žíravých chemických látek a přípravků **platí zvláštní podmínky**

- **nakládat s nimi mohou pouze osoby starší 15 let**
- **osoby starší než 15 let a mladší než 18 let mohou nakládat s těmito látkami pouze pod **přímým dohledem osoby s odbornou způsobilostí** pro nakládání s vysoce toxickými látkami podle zákona č. 258/2000 Sb.**

SKLADOVÁNÍ NEBEZPEČNÝCH LÁTEK A PŘÍPRAVKŮ

- Nebezpečné látky a přípravky musí být skladovány tak, aby byly zajištěny před odcizením, únikem a záměnou s jinými látkami a přípravky.
- Sklad musí být vybaven vhodnými prostředky pro první pomoc a pro očistu a sanaci skladovacích prostor.
- Nebezpečné látky je nutné skladovat jen v místech k tomu určených v předepsaném množství a bezpečných obalech s vyznačeným bezpečnostním označením. Je nutné zabránit společnému skladování látek, které spolu mohou nebezpečně reagovat.
- Látky a přípravky spadající do kategorie označené písmenem

vysoce toxické, toxické

Lze skladovat v jedné místnosti s ostatními látkami a přípravky jen tehdy, jsou-li uloženy v uzamčené schránce určené výhradně pro tyto účely (uzamčená kovová skříň).

ZABEZPEČENÍ NEBEZPEČNÝCH LÁTEK A PŘÍPRAVKŮ

- ❖ Vedoucí útvaru nebo jím pověřený pracovník s odbornou způsobilostí je povinen zabezpečit, aby k nebezpečným látkám a přípravkům byl zamezen přístup nepovolaným osobám.
- ❖ Ztrátu nebo odcizení nebezpečných látek a přípravků oznámí řediteli podniku a neprodleně nejbližšímu útvaru policie.
- ❖ Nezpracované nebo nepoužité nebezpečné látky a přípravky musí být po skončení směny vráceny do spolehlivě zabezpečených příručních skladů.

VŠEOBECNÉ ZÁSADY BEZPEČNOSTI PRÁCE V LABORATOŘI

- Provoz na všech pracovištích, kde se pracuje s látkami nebo přípravky škodlivými zdraví, musí být upraven tak, aby tyto látky nemohly ohrozit pracovníky na těchto pracovištích, ani v okolí pracoviště, aby neohrožovaly podzemní a povrchové vody a aby neunikaly do ovzduší v koncentraci škodící zdraví, tj. nesmí být překročeny nejvyšší přípustné koncentrace pro pracovní prostředí (NPK-P - Příloha 3) . Musí být rovněž zajištěny asanační prostředky pro případ havárie.
- *Hlavní zásadou při práci se škodlivými látkami a přípravky je preventivně se vyvarovat všech možností vzniku otrav (vyloučit přímý kontakt pracovníků s těmito látkami), použít všech nezbytných ochranných prostředků (ochranných brýlí, rukavic, obličejových štítů, masek, atd.) a dodržovat všechny bezpečnostní předpisy.*
- Při práci s látkami škodlivými zdraví není dovoleno jíst ani pít nebo kouřit. Před jídlem, pitím a kouřením v pracovních přestávkách a po skončení práce si musí pracovníci důkladně umýt ruce a obličej, podle povahy práce musí po jejím skončení provést důkladnou očistu celého těla. Pokud pracovník pracuje v ochranném oděvu, nesmí jíst ani pít po celou dobu, po kterou je v tomto obleku.
- *Při rozsypání nebo rozlití škodlivé látky je nutno okamžitě zajistit její zneškodnění.*
- **Žiraviny nesmějí být přechovávány ve větší výšce, než je výše ramen pracovníka, který s nimi manipuluje (max. ve výšce 165 cm).**
- *Nádoby s kyselinami je třeba podložit miskou.*

- Pro nalévání chemikálií (kyselin, louhů, žiravin apod.) ze skleněných balonů či demižonů se musí používat stojanů, do kterých se dají tyto nádoby bezpečně zavěsit a při vylévání do menších nádob naklánět. Tyto výkyvné stojany může nahradit násoskové zařízení nepůsobící přetlak. Pracovníci se musí ochránit štítem na obličej, gumovou zástěrou a gumovou obuví.
- *Při zředování se vždy lije kyselina do vody a nikdy naopak. Kyselina se nalévá pomalu a opatrně, zvláště kyselina sírová.*
- Při rozpouštění tuhého hydroxidu se musí sypat hydroxid po malých částech do vody za stálého míchání. Nikdy se nenalévá voda na hydroxid.
- *Rozlitá kyselina dusičná se nesmí odstraňovat pilinami, hadry a jinými organickými látkami. Před odstraněním musí být zneutralizována a není-li to možné, tedy alespoň maximálně zředěna. Nádoby znečištěné organickými látkami se nesmí čistit kyselinou dusičnou (nebezpečí bouřlivých reakcí, vývin oxidů dusíku a samovznícení).*
- Rozlité kyseliny, zejména koncentrované, je třeba nejprve opatrně zředit vodou, mírně zneutralizovat posypáním uhličitanem (např. soda, křída apod.) nebo politím zředěnými roztoky alkálií, následuje opatrné spláchnutí vodou nebo tekutinu necháme vsáknout do pilin, hadrů, apod. Při asanaci je nutno dbát na to, aby se nezamořila příliš velká plocha.
- *Rozlitá kyselina chloristá se musí silně zředit vodou a k setření se použije nehořlavý materiál, nikdy ne bavlněný nebo celulózový. Materiál, kterým byla kyselina chloristá stírána, je nutno ihned proprat v tekoucí vodě.*
- Jakékoliv manipulace s látkami dýmavými, dráždivými, zapáchajícími a toxickými plyny se smějí provádět jedině v digestoři.

- ***Tuhé chemikálie (např. pevný oxid uhličitý) se nesmí nikdy brát nechráněnou rukou.***
- Žíravé, toxické a infekční kapaliny se smějí pipetovat jedině za použití bezpečnostních pipet, popř. sacího zařízení, které nedovolí vniknout kapalině do úst.
- ***Při všech manipulacích s látkami ve zkumavkách a otevřených nádobách musí být ústí nádob odvrácené od pracovníků do volného prostoru.***
- Zátky lahví se nesmějí pokládat potřísněnou plochou na desku stolu (snížení možnosti poleptání, otravy a kontaminace).
- ***Spalování, popř. žíhání látek se musí provádět jen v digestoři. Rovněž i vyvíjení sirovodíku, který je prudce jedovatý.***
- Kyselinu chloristou je nutno uchovávat v lahvích se zabroušeným hrdlem a odděleně od ostatních chemikálií, zejména organických. Lahve s kyselinou chloristou se nesmějí pokládat na dřevěné regály, nýbrž na skleněné, porcelánové, keramické nebo jiné ohnivzdorné a jiné neabsorbující podložky, aby se stopy po rozlití mohly snadno odstranit.
- ***Pro práci se rtutí platí oborová norma OPE 34 3689 (hladká pracovní plocha beze spár se zvýšeným okrajem, vaničky nebo misky mají být i pod přístrojem se rtutí). Rtuť se nesmí splachovat do odpadu, ale musí být pečlivě sesbírána a její zbytky likvidovány zinkem nebo sírou.***
- Chemické nádobí, které bylo použito pro práci s toxickými látkami nebo žíravinami, je nutné před dalším použitím dokonale vypláchnout. Obdobně musí být všechny lahve od toxických látek před jejich likvidací zbaveny zbytkem obsahu.

LIKVIDACE ODPADŮ PŘI PRÁCI S NEBEZPEČNÝMI LÁTKAMI A PŘÍPRAVKY

Likvidace nebezpečných látek a přípravků se smí provádět pouze postupy, které převádějí hodnoty těchto látek na netoxické, nebo ředěním, po kterém neodporují

ČSN 73 01 31: Domovní kanalizace.

- ✓ **Do výlevky lze vylévat jen zbytky toxických látek mísitelných s vodou v množství neohrožujícím vodní toky, dále ve vodě rozpustná rozpouštědla do 0,5 l (nejméně 10krát zředěná), kyseliny a hydroxidy (30krát zředěné).**
- ✓ *Do výlevky nelze vylévat rozpouštědla nemísitelná s vodou, toxické, hořlavé a výbušné látky, koncentrované kyseliny a hydroxidy a sloučeniny uvolňující toxické nebo dráždivé látky při styku s vodou, kyselinami nebo zásadami.*
- ✓ **Do hygienických odpadů (umývadla, klosety) se nesmí vylévat chemikálie ani odpady po chemických reakcích.**
- ✓ *Do odpadních vod se nesmí vypouštět vody teplejší než 40 °C.*

- ✓ *Žiraviny, kyseliny a hydroxidy se v menším množství mohou vylévat jen do výlevky, do které teče současně i voda, pH se musí pohybovat v rozmezí 6,5 – 8,5. Tímto způsobem zředěné roztoky nepoškozují odpadní potrubí.*
- ✓ **Použitá a odpadní rozpouštědla (neutralizovaná a bez samozápalných látek) se sbírají v označených nádobách (ne plastových), jež se pravidelně vyprazdňují a obsah zneškodňuje příp. likviduje odvozem do centrálního úložiště.**
- ✓ *Do nádob na odpadky se nesmí dát látky požárně nebezpečné.*
- ✓ **Střepy a odpad s ostrými hranami se ukládají pouze do nádob k tomu určených.**
- ✓ *Sypké, neškodné materiály (např. chromatografické nosiče) se do odpadních košů ukládají pouze zabalené v papíře nebo sáčku.*

Druh znečišťující látky	Množství v mg/l vody
rtuť	0,005
měď	3
zinek	15
chrom	0,1
olovo	0,1
nikl	1
fluor, sirouhlík, sirovodík	1
arsen, kadmium	0,2
kyanidy	0,2
chlór volný	0,3 až 0,5

SKLADOVÁNÍ A LIKVIDACE ZBYTKŮ NEBEZPEČNÝCH CHEMICKÝCH LÁTEK A CHEMICKÝCH PŘÍPRAVKŮ

- **Skladovat odpady v určených odpadních nádobách**
- **Odpady nutno skladovat odděleně, např. silné kyseliny, těžko kovy, hořlaviny, chlorované uhlovodíky apod.**
- **Likvidace všech nebezpečných chemických látek a přípravků se provádí v souladu s předpisy tak, na základě domluvy s bezpečnostním a požárním technikem, (specializované firmy apod.)**
- **V UKB existuje systém odpadového hospodářství (Roman Fousek aj.)**

UKLÁDÁNÍ CHEMICKÝCH LÁTEK A PŘÍPRAVKŮ

Pokud nejsou uchovávány chemické látky a přípravky v originálním balení, řídíme se následujícími pravidly:

- *látky reagující se sklem (kyselina fluorovodíková, peroxid vodíku – rozklad) se uchovávají v nádobách z plastů, vhodného kovu nebo ve vyparafinovaných lahvích*
- *látky citlivé na světlo se uchovávají v tmavých nebo neprůhledných lahvích*
- *alkalické kovy se ukládají pod interní vysokovroucí kapalinou (petrolej, parafinový olej), bílý fosfor pod vodou*
- *alkalické kovy a jejich hydridy se ukládají do kovové skříně mimo laboratoř, na požárně bezpečném místě s označením „Nehasit vodou“*
- *samozápalné látky ve skleněných lahvích se uloží v nerozbitném obalu, v němž by po rozbití skleněné nádoby zůstala látka pod ochrannou kapalinou*

Odkazy na užitečné informace

<http://www.rect.muni.cz/nso>

Zde se najdou i zásady první předlékařské pomoci

<http://www.sci.muni.cz/php/eurochemnet/>

Tato stránka je přístupná všem pracovníkům z domény MU.

Děkuji za pozornost